

WELKOM!

Praktijktrainingen 2021

Houtwal en biodiversiteit

Jan ten Hove

Inhoud van de praktijktraining maandag 15 november 2021 Steenwijkerwold

- 12:30 uur: Inloop en welkom
- 13:00 uur: Theorie
- 14:30 uur: Praktijk
- 17:00 uur: Einde

S T I C H T I N G

Groene en Blauwe Diensten

O V E R I J S S E L

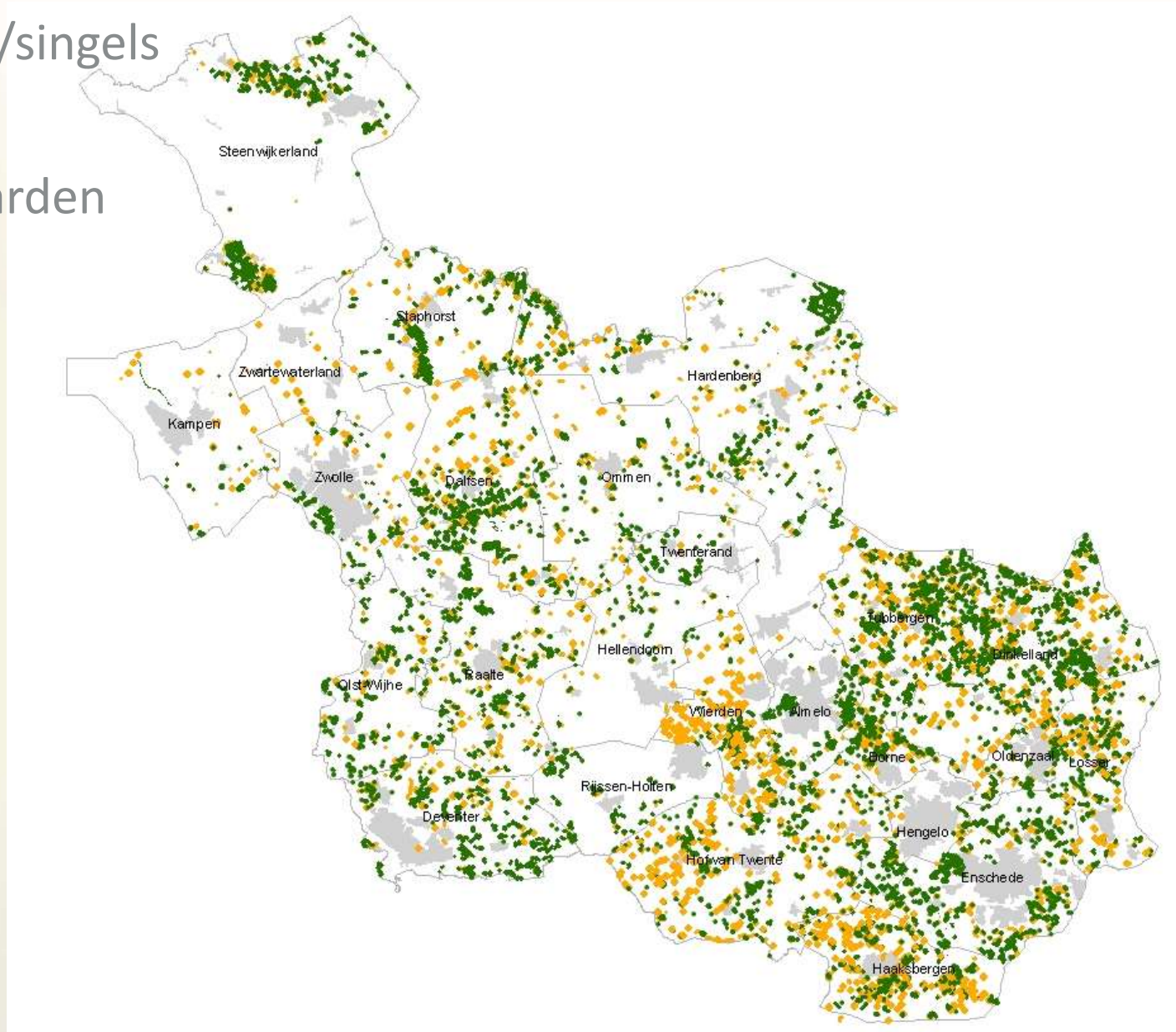
Wij zijn...

1900 deelnemers

- ...met passie voor landschap
- ...met gevoel voor flora en fauna
- ...met besef van cultuurhistorie
- ...met een hart voor landschapsbeheer

Netwerk

- 500 km houtwallen/singels
- 46 ha erfbosjes
- 18 ha fruitboomgaarden
- 47km elzensingels
- 1800 knotbomen
- 500 poelen
- 223 km heggen

Biodiversiteit en houtwallen

- Veelheid aan plant- en diersoorten
- Verbondenheid met elkaar en omgeving
- Complex systeem
- Afname leefgebieden
- Afname soorten (rode lijst)
- Er zijn ook soorten die toenemen
- Variatie neemt af
 1. Verzuring (stikstof)
 2. Verdroging
 3. Versnippering
 4. Verplaatsing (exoten)
- Wat kunnen we eraan doen
.... met het beheer van onze houtwallen?

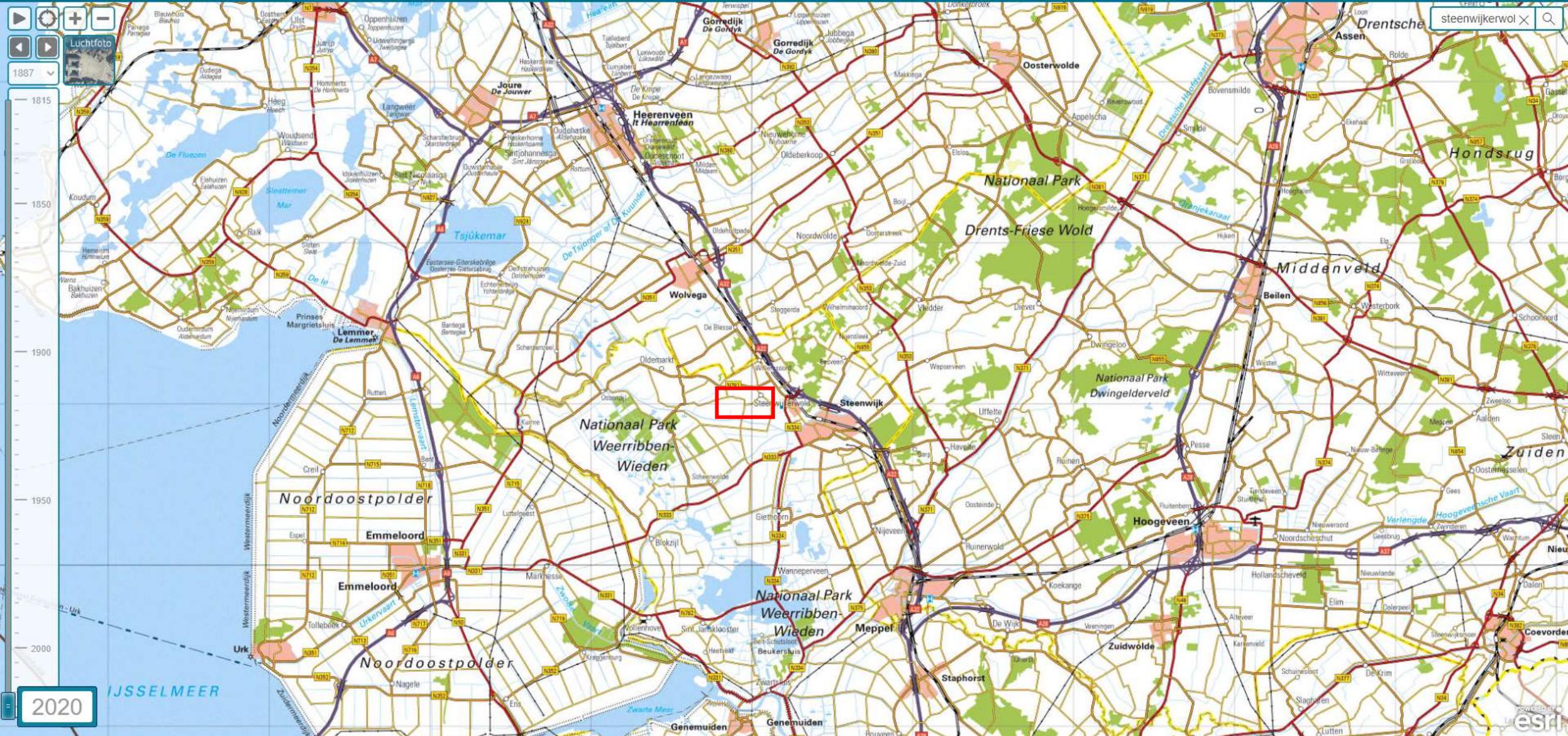

Café
Gelderingen
Steenwijkerwold

De kerk en
begraafplaats op
Geldingen

steenwijkerwol x

1887

1815

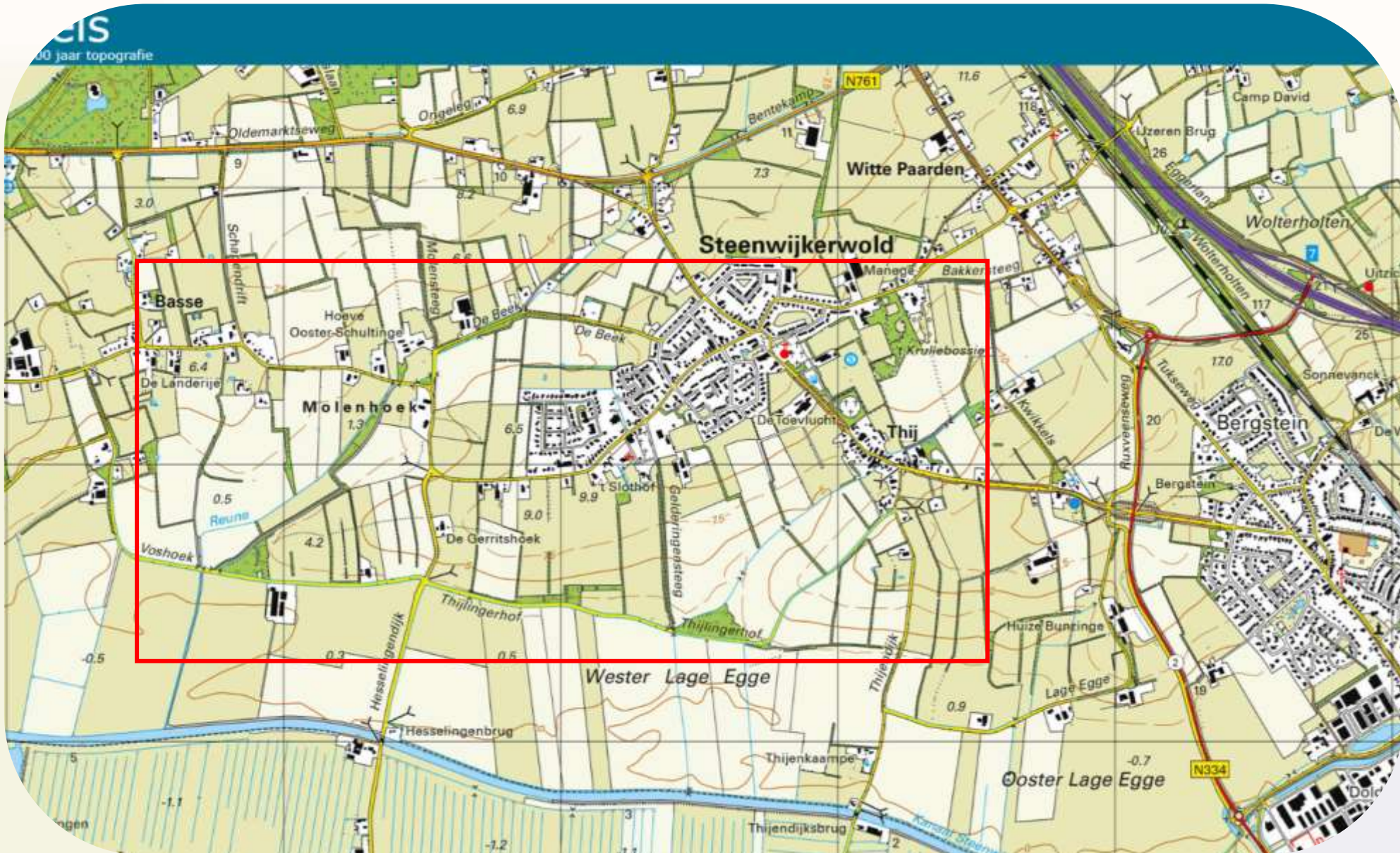
1850

1900

1950

2000

2020

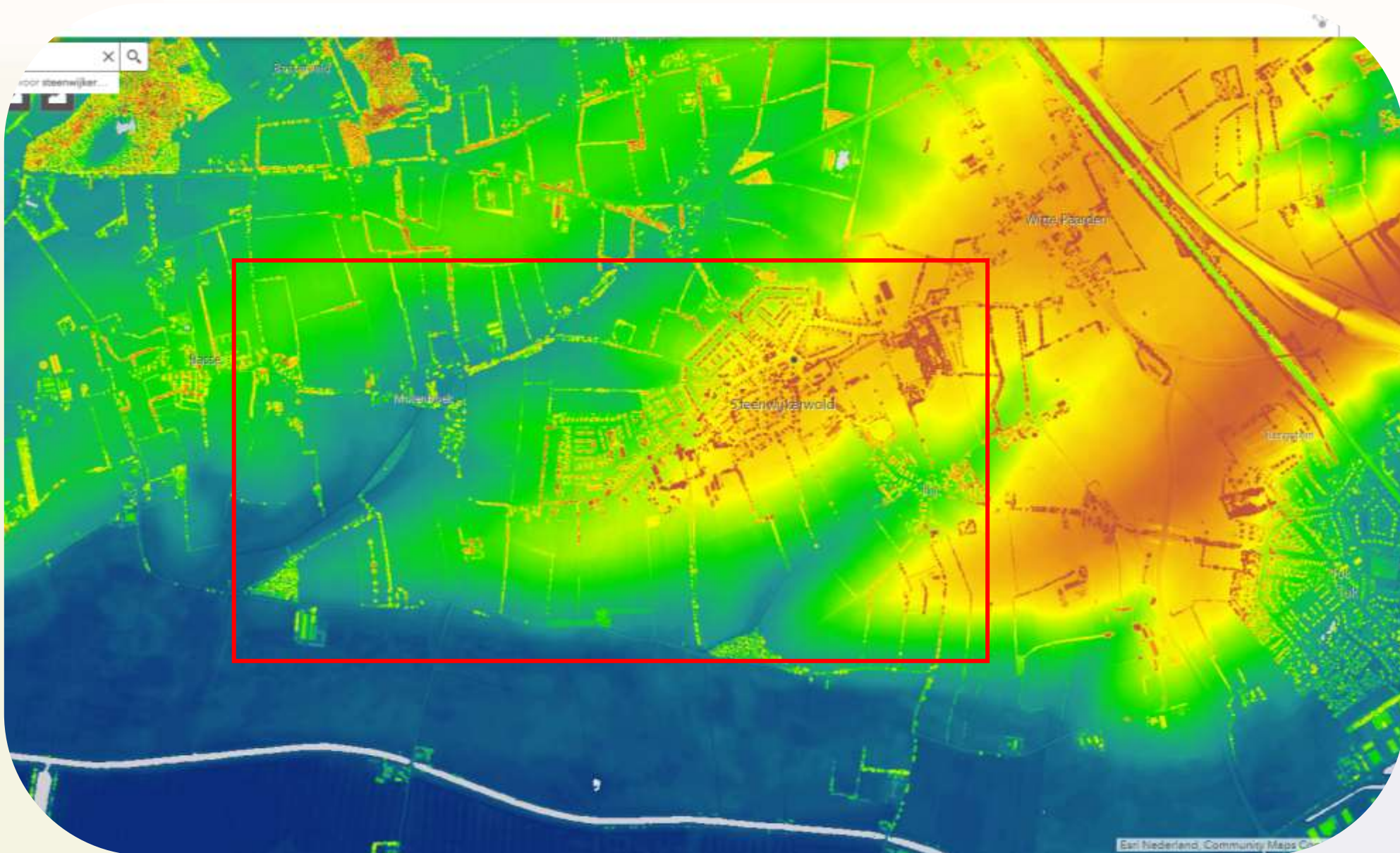

Steenwijkerwold

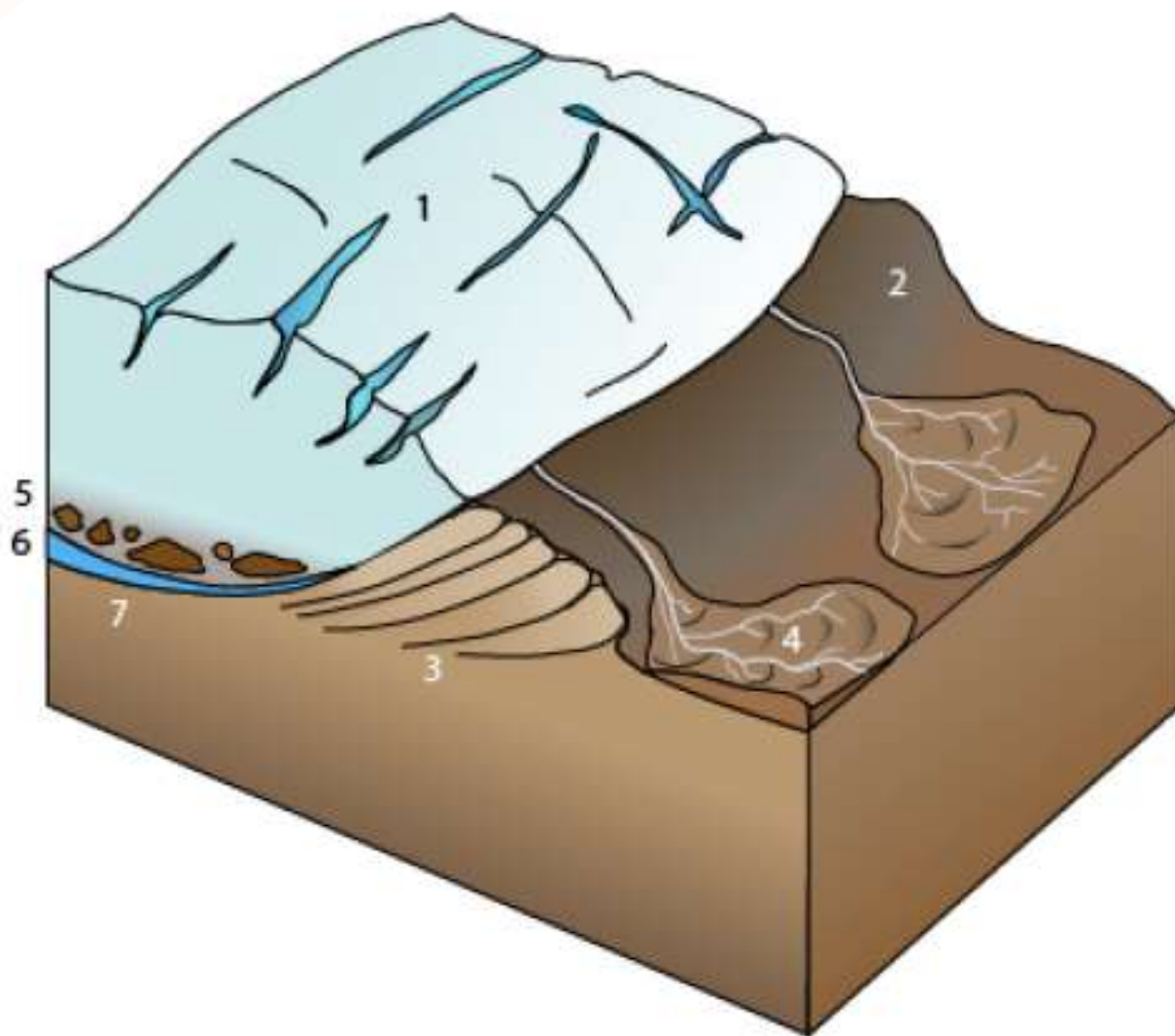
centraal gelegen
op stuwwal

Thij, Kerkbuurt en
Gelderingen

De Voorzienigheid

Stuwwal
(bron: www.ahn.nl)

- 1 Landijs
- 2 Stuwwal
- 3 Gestuwde lagen aarde
- 4 Spoelzandwaaier
- 5 Keileem met zwerfkeien
- 6 Laag smeltwater waarop ijs glijdt
- 7 Glaciaal bekken

De glooiingen zijn ontstaan in de ijstijd, toen de oprukkende ijsmassa de grond omhoog duwde. Het gehele gebied van stuwwallen, ruggen en bekkens rond Steenwijk is zeer gaaf en van bijzondere landschappelijke waarde

Aan het eind van de steeg liep vroeger een van de snelst stromende beekjes van ons land: de Reune. Dat de Reune zo snel stroomde is geen wonder als je vanaf hier het hoogteverschil in het landschap ziet. De beek heeft over een afstand van 10 km een verval van maar liefst 26 meter. Vanaf hier kijk je naar het laaggelegen gebied van de Weerribben.

De Reune ontspringt op de Woldberg bij Steenwijk. De beek gaf echter wateroverlast aan de inwoners van met name het gehucht Thij. Vandaar dat besloten werd de beek te temmen. Kanalisatie, duikers en steile oevers maken de beek niet direct herkenbaar als de snelstromende beek die het was.

Steenwijkerwold

centraal gelegen
op stuwwal

Thij, Kerkbuurt en
Gelderingen

De Voorzienigheid

Bron:
https://reliwiki.nl/index.php/Bestand:De_voorzienigheid_1915.jpg

HET ROOMSCH KATHOLIEKE GESTICHT „DE VOORZIENIGHEID”,

choon slechts 15 jaren bestaande, meer en meer het middelpunt der gemeente begint te worden. hiina dagelijks bezoekers lokt. die de stichting uit- en inwendig komen zien.

‘De Voorzienigheid’, complex van katholieke verpleeg-, opvang-, opvoed- en schoolgebouwen - met ook nog een uitgestrekte, vermaarde heidetuin erachter.

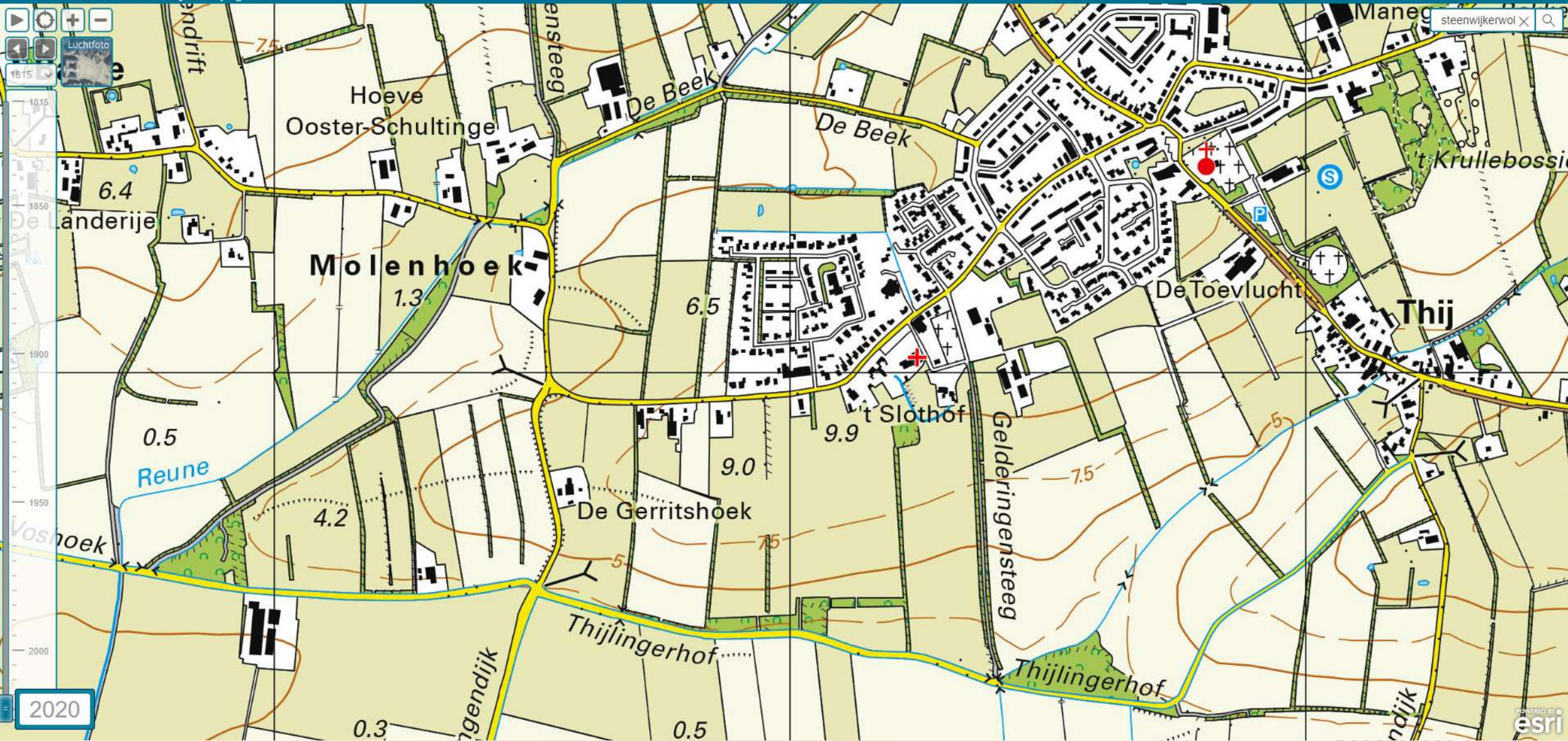
(foto:
<https://devoorzienigheidst eenwijkerwold.nl/publicaties/>)

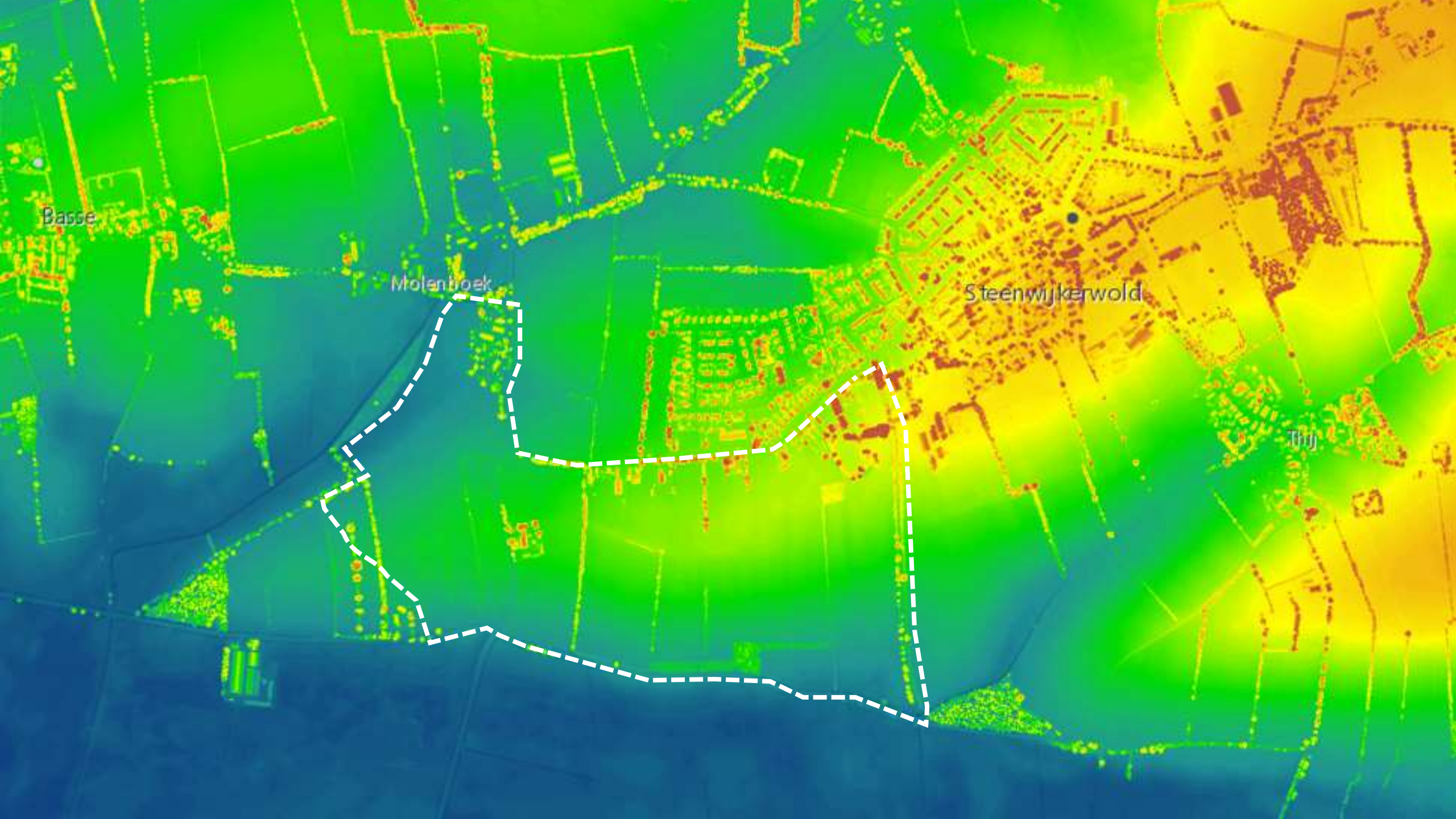

Nieuwe wijk

Eeuwenoude
essenstoven aan
de
Gelderingensteeg

Basse

Molenboek

Steenwijkerwold

Thij

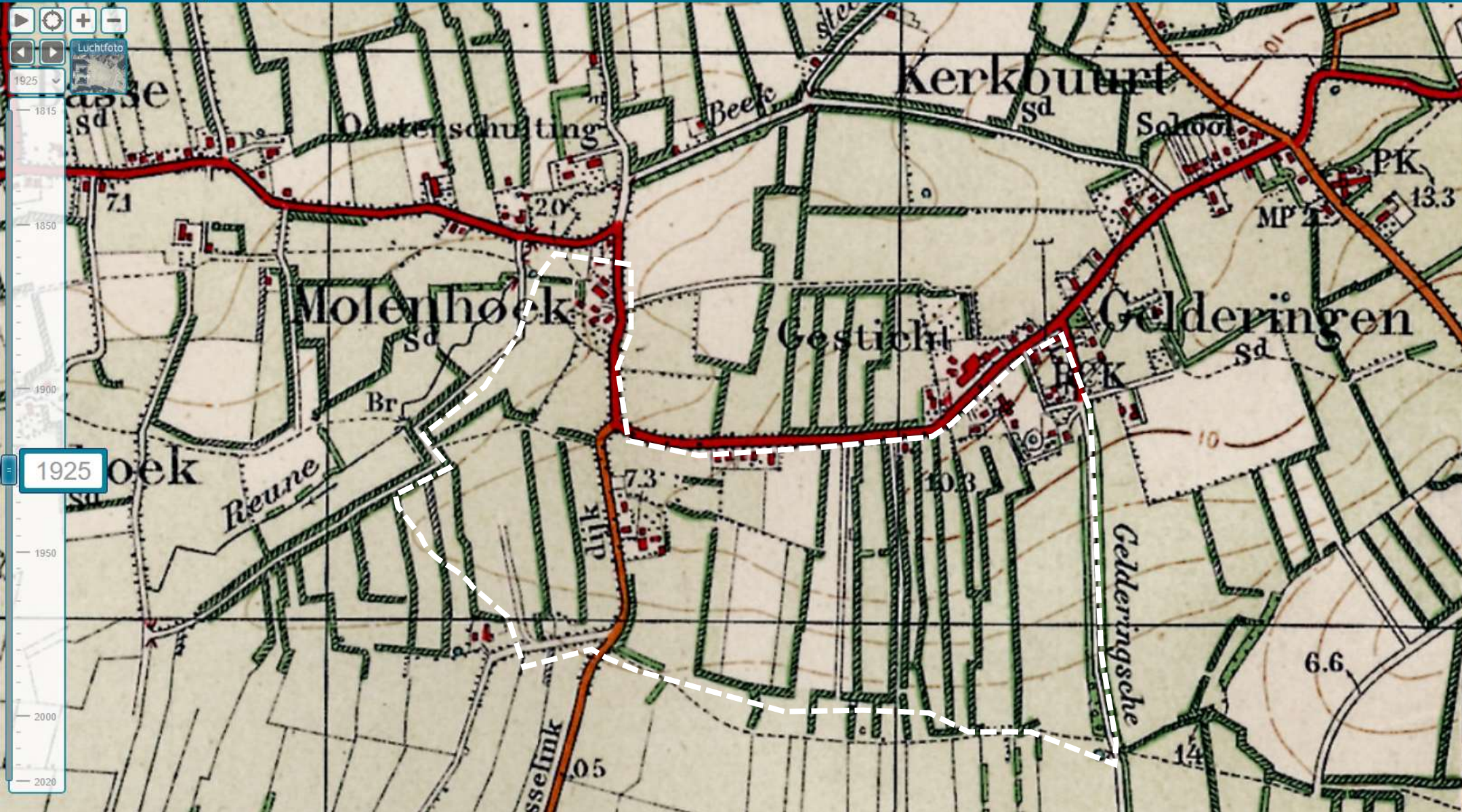

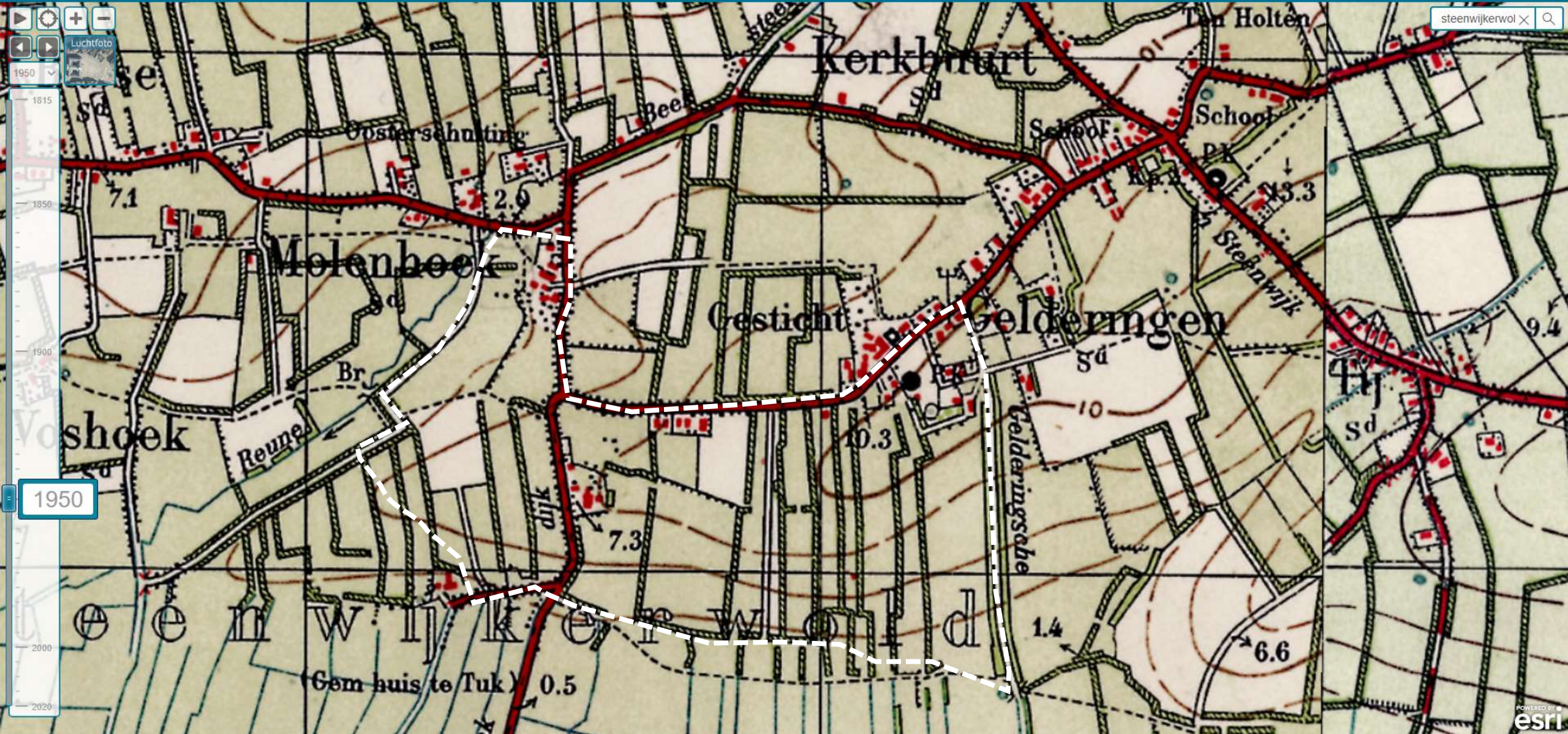
steenwijkenwol x

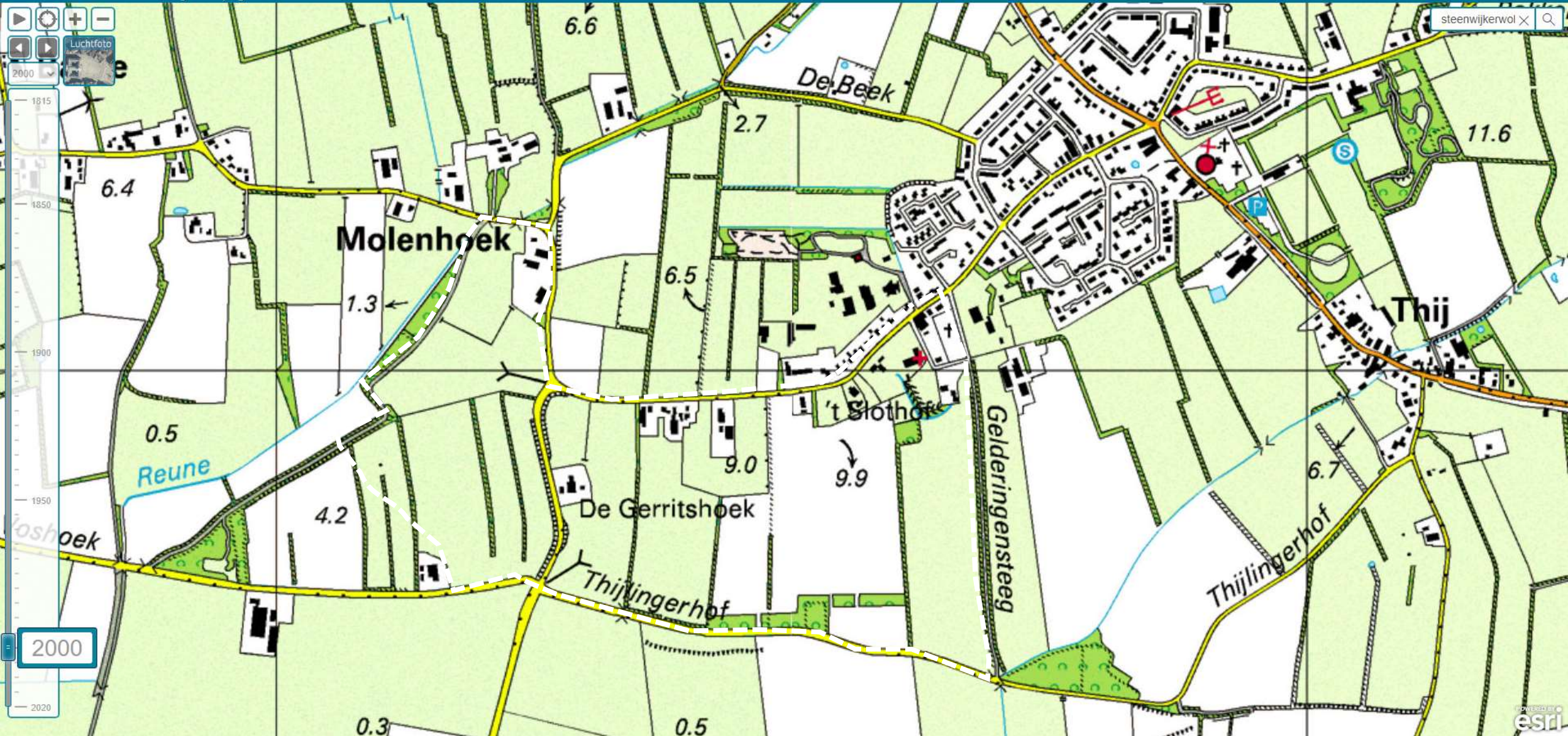

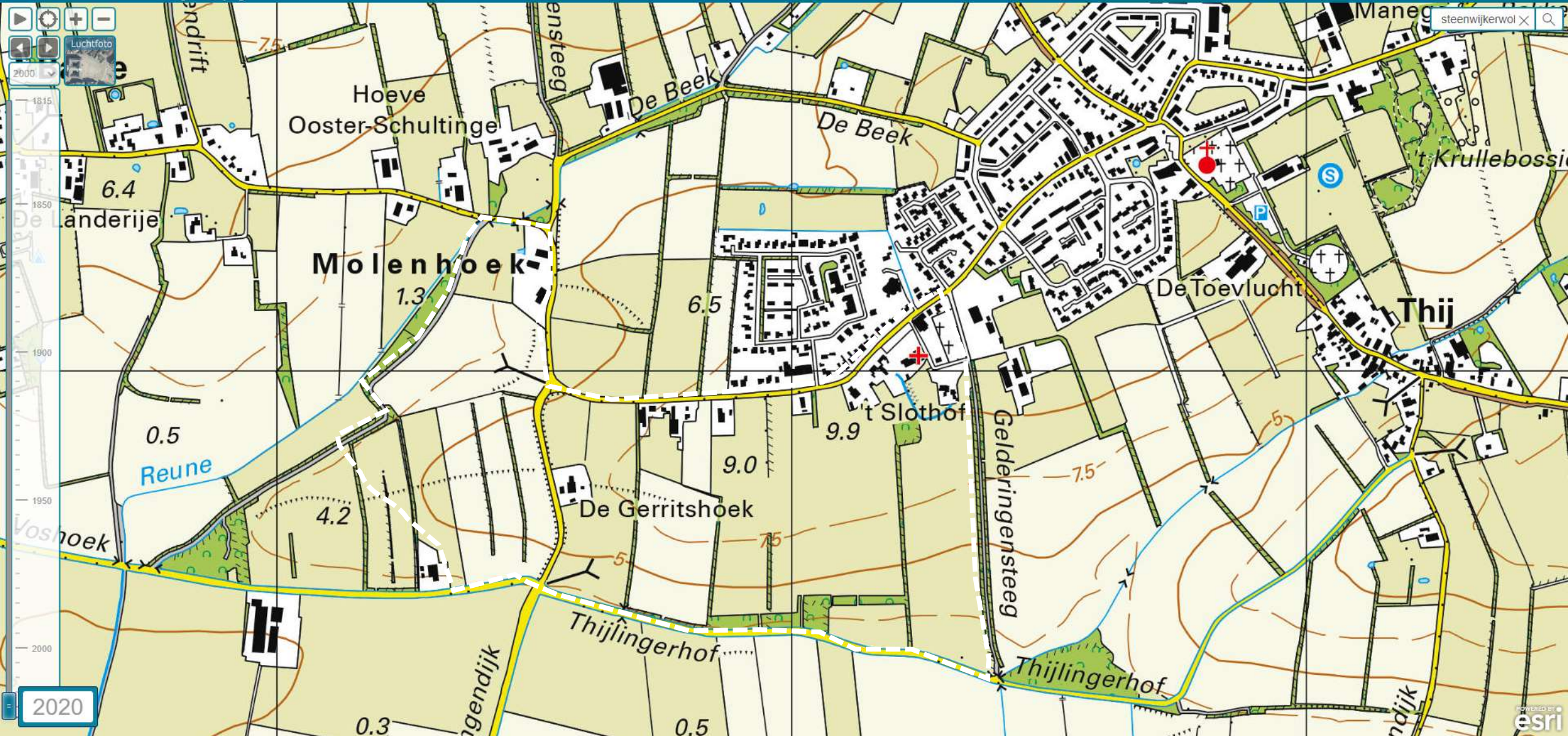
steenwijkerwol x

ALGEMEEN

Een houtwal/singel zorgt voor een grotere diversiteit aan soorten in het gebied ten aanzien van kruiden, struiken en bomen. Door een goed beheer zal deze variatie ontstaan (hakhout, overstaanders, besdragende en bloeiende struiken). Deze variatie zal er voor zorgen dat dieren hierin goede nest- en schuilgelegenheid kunnen vinden, evenals voedsel door de besdragende en bloeiende struiken (trekken insecten aan). Verder zorgt het voor een verbindende structuur in het landschap, waarlangs dieren en planten zich kunnen verplaatsen. Een extra ecologische waarde ontstaat door het aanwezig zijn van een wal; de helling biedt variatie in nat/droog en war/koud. De zonkant is vooral interessant voor insecten, amfibieën en reptielen, de schaduwkant voor varens en mossen. Laat bij het onderhoud wat dood hout staan: dat heeft een grote waarde voor insecten, in hollen broedende vogels en bijvoorbeeld vleermuizen. Het op een goede manier beheren van deze elementen draagt bij aan een aantrekkelijk landschap.

DEFINITIE

Het is een zelfstandig liggend, lijnvormig landschapselement bestaande uit een beplanting van streekeigen bomen en struiken, eventueel met hakhout. Een houtwal/singel kan zich op een aarden wal bevinden en kan door één- of weerszijden begrenst worden door een greppel.

Er worden drie typen houtwal/singel onderscheiden:

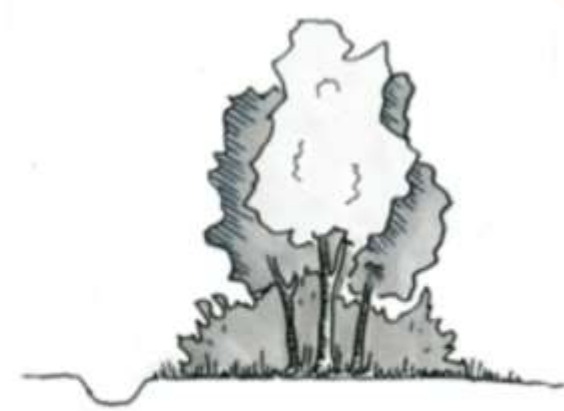
1. Variant A: Houtwal/Singel met eindkap
2. Variant B: Houtwal/Singel zonder eindkap, met onderbegroeiing
3. Variant C: Houtwal/Singel zonder eindkap, zonder onderbegroeiing

Randvoorwaarden houtwal/singel

- Minimaal 20 meter lang en maximaal 15 meter breed
- Streekeigen en inheemse soorten
- Aarden wal minimaal 50 / maximaal 80 centimeter hoog
- Evt. aan één- of weerszijden begrensd door een greppel
- Kroonbedekking minimaal 80%

Houtwal

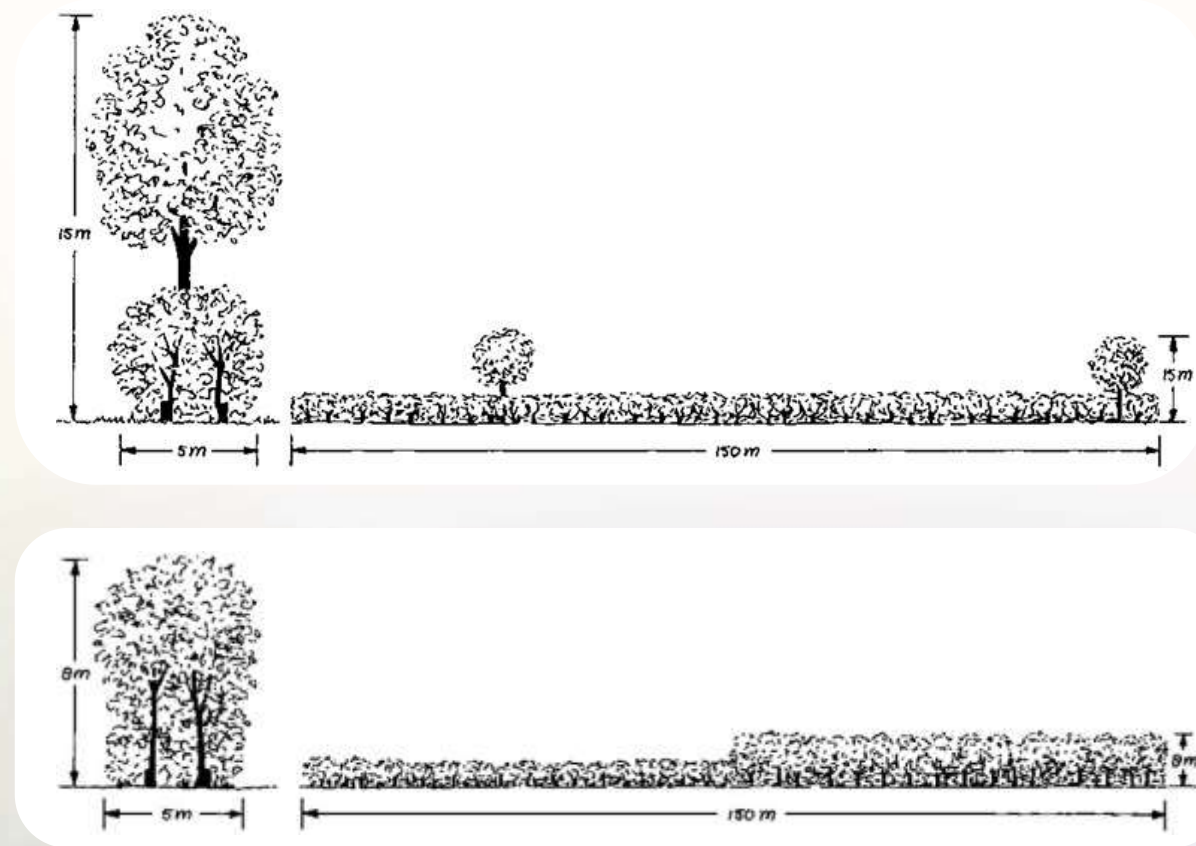
Houtsingel

Randvoorwaarden houtwal/singel

Variant A

Houtwal/Singel met eindkap

- Ten minste 60% van de kroonbedekking is hakhout
- Mag overstaanders bevatten
- Er wordt gestreefd naar een goed ontwikkelde struiklaag
- eindkap in een cyclus van 5 – 20 jaar
(afhankelijk van boomsoort en bodemomstandigheden)
- Indicatieve maximale diameter van de staken: 20 cm

Houtwal met
eindkap (A)

Beheer hakhoutwal
zonder boomvormers

Door-
geschoten
hakhout

Beheer
hakhoutwal

Herstel
wallichaam

Nieuwe
aanplant

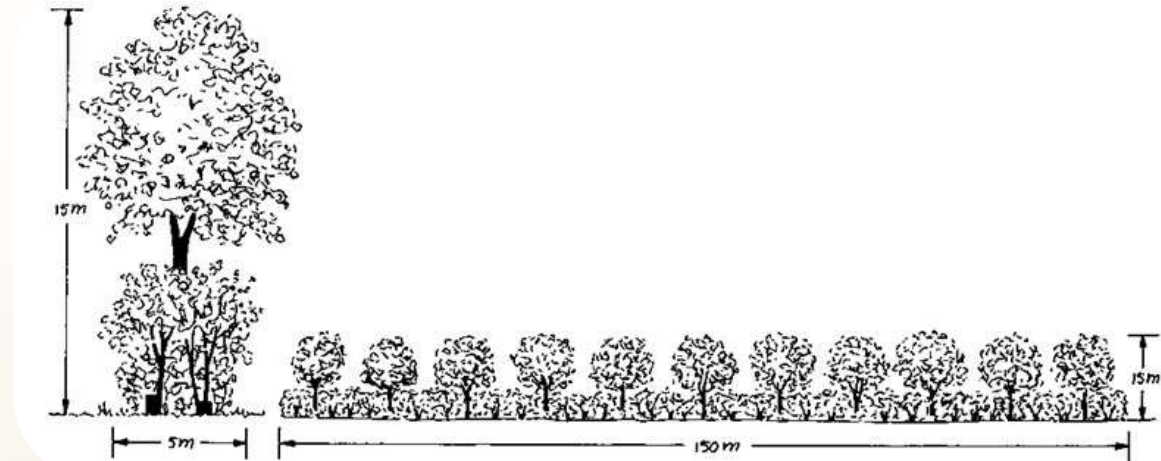
Steilrand
langs es

Randvoorwaarden houtwal/singel

Variant B:

Houtwal/Singel zonder eindkap

- Overstaanders met een minimale kroonbedekking van 80%
- Er wordt gestreefd naar een goed ontwikkelde struiklaag

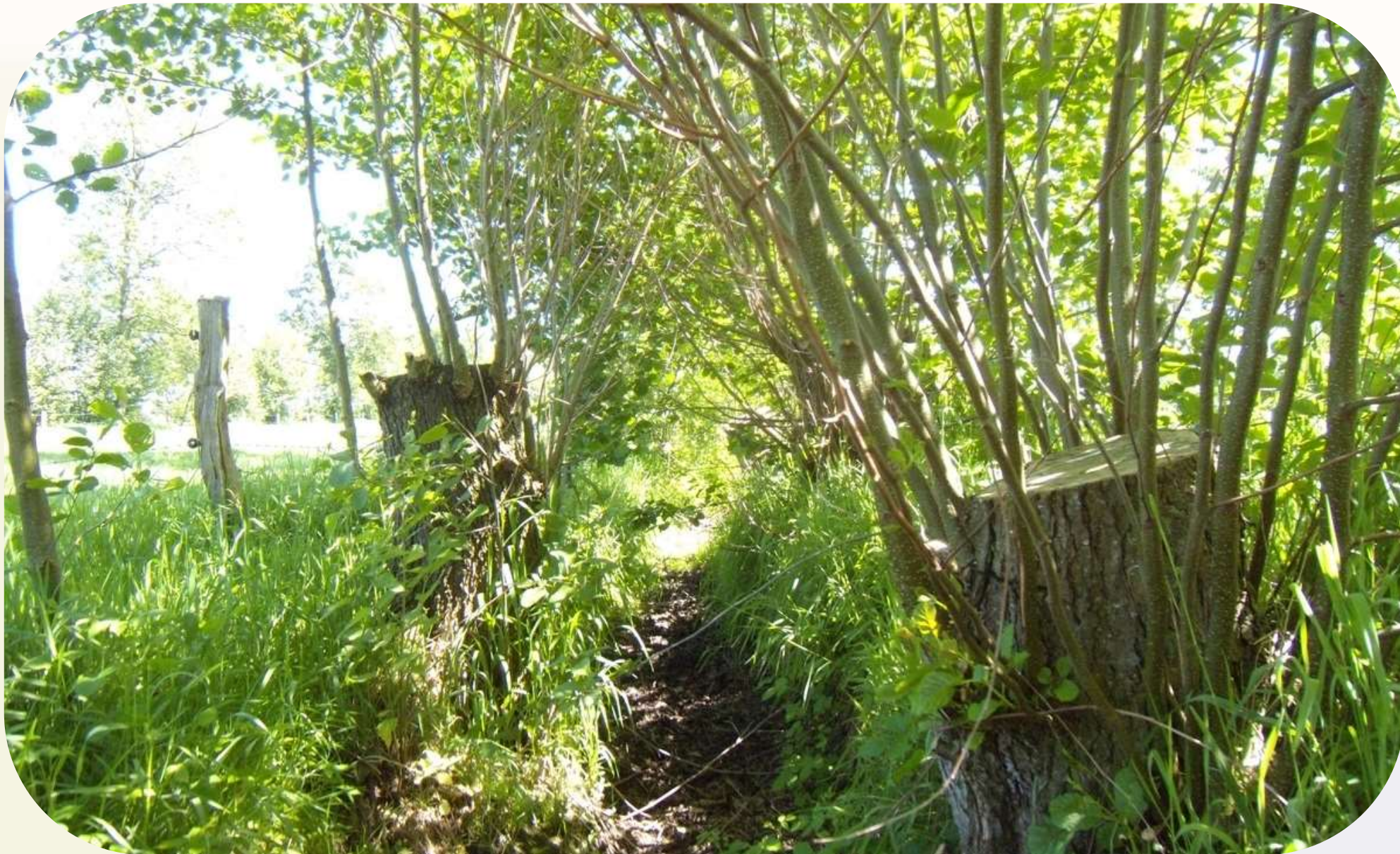

Houtwal met
overstaanders
zonder
hakhout (B)

Elzensingels

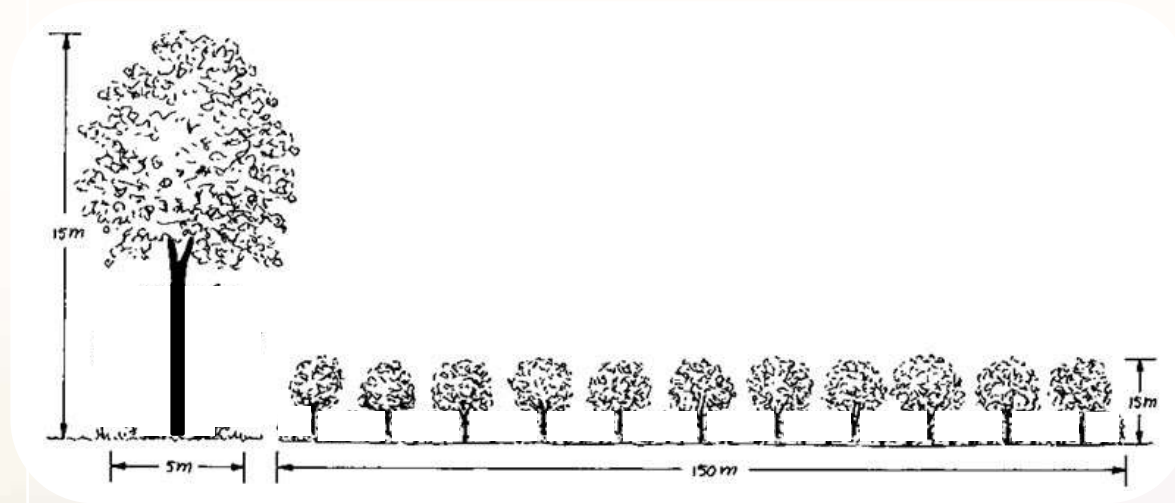
Ook dikkere
elzen lopen
nog prima
uit als
hakhout

Randvoorwaarden houtwal/singel

Variant C:

Houtwal / Singel zonder eindkap, zonder onderbegroeiing

- Overstaanders
- Geen onderbegroeiing

Houtwal met
overstaanders
zonder
ondergroei (C)

Houtwal
zonder
ondergroei

Achteruitgang

Relict van
een
houtwal

Herstel van
een
houtwal

Beheer houtwal/singel - werkzaamheden

Variant A (met eindkap)

- Het element wordt beheerd als **hakhout**, waarbij het hakhout periodiek wordt afgezet. In het beheercontract vindt 2 maal eindkap plaats.
- Niet inheemse bomen en struiken dienen verwijderd te worden.
- Indien noodzakelijk het inplanten van grote open plekken.
- Indien noodzakelijk het vrijstellen van jonge beplanting
- Verwijderen van ongewenste opslag
- Maaien braam en distels op de perceelsrand
- Het jaarlijks controleren en herstellen van veekerende rasters.

Variant B (zonder eindkap)

- Het element wordt beheerd als **bos**.
- Niet inheemse bomen en struiken dienen verwijderd te worden
- Het inplanten van grote open plekken.
- Het vrijstellen van jonge beplanting
- Verwijderen van ongewenste opslag
- Maaien braam en distels op de perceelsrand
- Het jaarlijks controleren en herstellen van veekerende rasters.

Variant C (zonder eindkap, zonder onderbegroeiing)

- Het jaarlijks controleren en herstellen van veekerende rasters.

Beheer houtwal/singel – technische beheervoorschriften

Variant A (met eindkap)

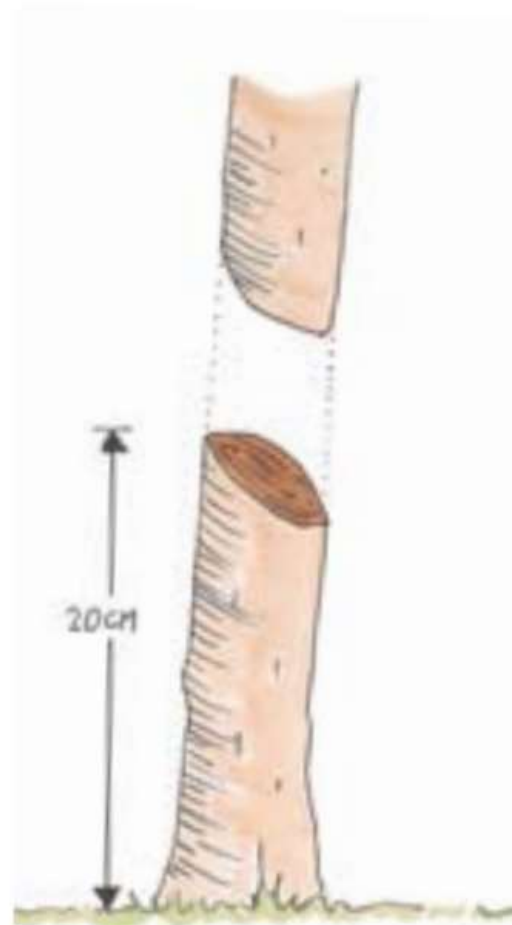
- Het hakhout wordt afgezet boven de stoven.
- Indien sprake is van afvoeren van het takhout, dient circa 80% van het takhout afgevoerd te worden en mag circa 20% op takkenril of anderszins verwerkt worden.
- Het stamtal bij inplanten dient tenminste circa 50 stuks per are te zijn.
- Werkzaamheden vinden plaats tussen 1 november en 1 april.

Variant B (zonder eindkap)

- Het stamtal bij inplanten dient tenminste circa 50 stuks per are te zijn.
- Werkzaamheden vinden plaats tussen 1 november en 1 april.

Variant C (zonder eindkap, zonder onderbegroeiing)

- Controleren en herstellen veekerend raster

Afzetten

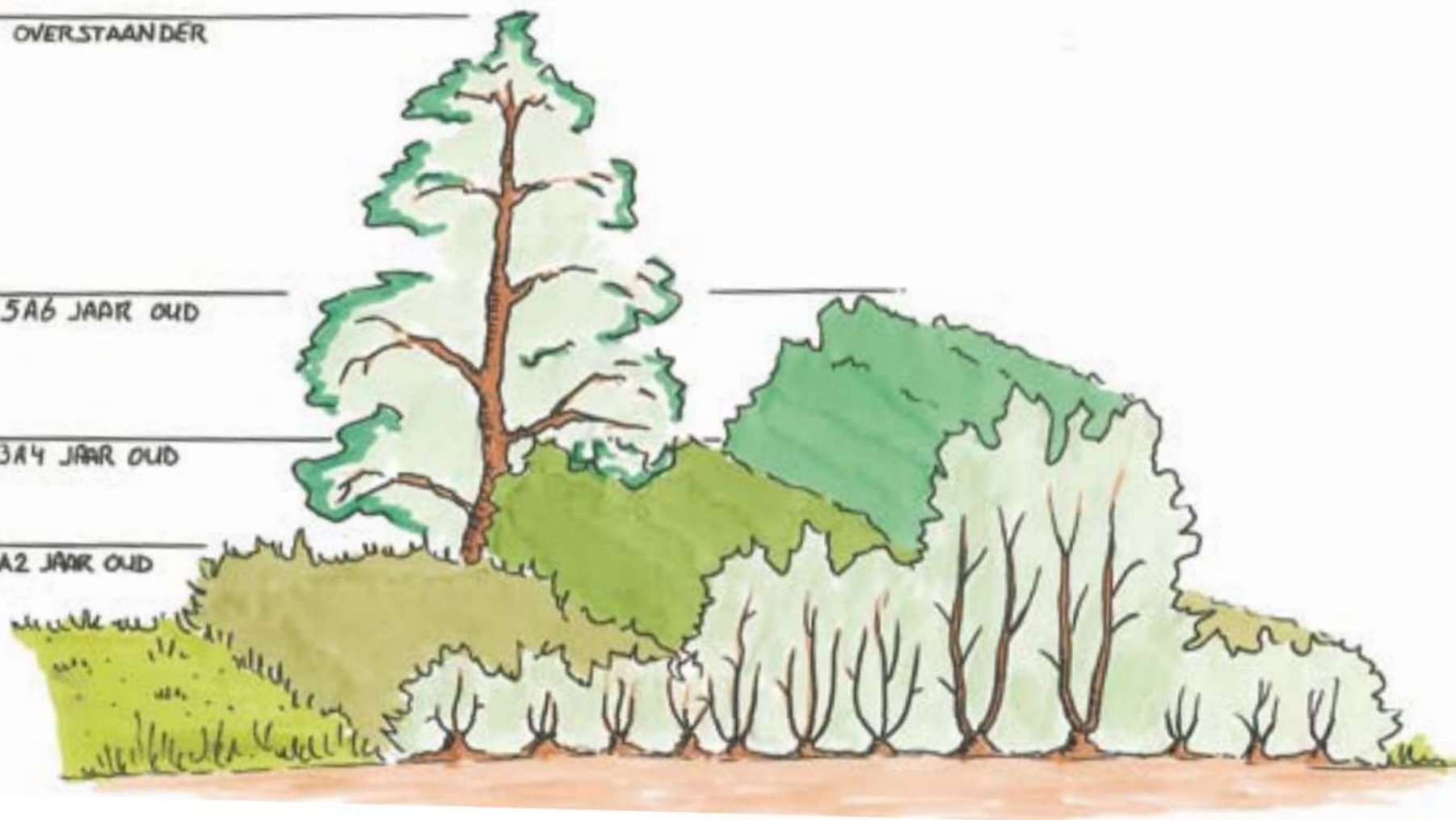
Structuurrijke
houtwallen

OVERSTAANDER

516 JAAR OUD

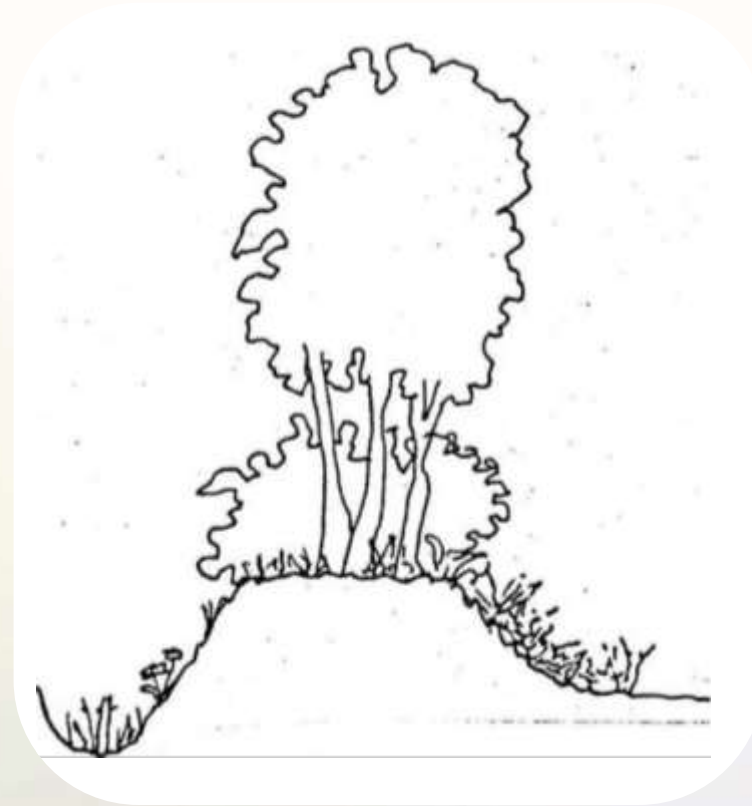
314 JAAR OUD

112 JAAR OUD

Historie houtwal

- Eigendomsgrens
- Veekering
- Houtproductie
- Wildkering

Historie houtwal

oude cultuurlandschap – volgt natuurlijke obstakels, grillig

jonge ontginningslandschap - komt minder voor, sloten en singels, rechtlijniger

brandhout

gereedschapsstelen

meubels

Hekken

Prikkeldraad, aardgas en veranderende bedrijfsvoering

Huidige functie landschapselementen

- Een gevarieerd en aantrekkelijk landschap om in te wonen, te werken en te recreëren
- Behoud van de identiteit (herkenbaarheid)
- Ecologische waarden / Biodiversiteit
- Beschermt vee tegen wind, zon en regen
- Geeft het landschap kleur (Decor)

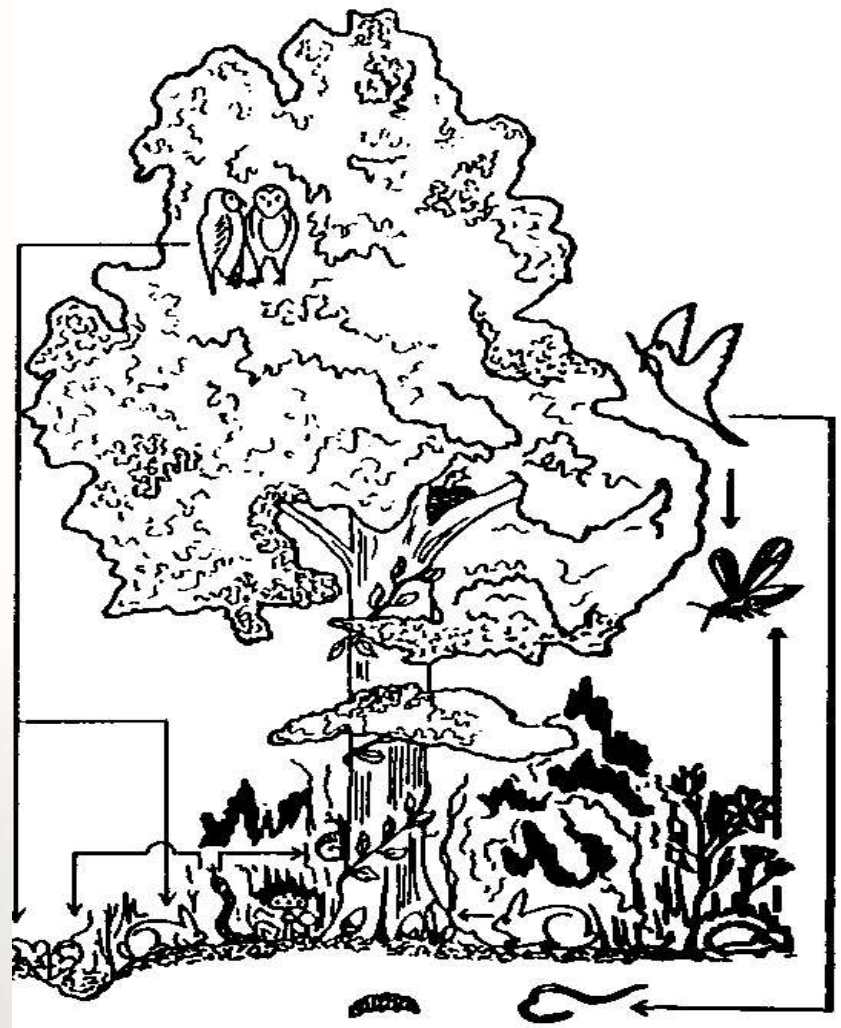

Ecologische waarden houtwal

Houtwal als:

- Voedselbron
- Voortplantingsplaats
- Dekking

In een houtwal zijn op een heel klein oppervlak grote verschillen in zonlicht, temperatuur, wind en vochtigheid waar te nemen.

Ecologische functie houtwal

Ecologische functie van de houtwal (fauna)

- Geleiding voor vleermuizen
 - Nestgelegenheid vogels
 - Onderkomen voor kleine zoogdieren
 - Voedsel voor plant en dier
-
- Amfibieën, reptielen
 - Vlinders, insecten
 - Muizen, wezel, hermelijn, das, bunzing.

Wat bevordert de biodiversiteit van houtwallen?

- Beheer gericht op variatie in structuren (Kern/mantel/zoom)
- Zomen met ruigtekruiden
- Hakhout gefaseerd afzetten
- Bestrijding ongewenste soorten
- Lichte plekken creëren
- Beheer gericht op zoveel mogelijk soorten
- Bevorderen dood hout
- Takkenrillen
- Kuilen met blad

Bestrijding ongewenste soorten

Wanneer kan een soort ongewenst zijn?

- Wanneer het ten koste gaat van de soorten diversiteit vanwege het woekarend vermogen van de soort.
- Wanneer het een geïntroduceerde soort betreft.
- Wanneer het ten koste gaat van de streekeigen identiteit.

Geïntroduceerde soorten.

- Amerikaanse vogelkers
- Acacia
- Noorse en gewone esdoorn
- Sparren

Inheemse woekeraar

- Ratelpopulier

Bestrijding

Vormen van bestrijding

- Voorkomen verdere verspreiding via zaad
- Handmatig of machinaal uittrekken met wortel
- ~~• Afzagen en insmeren stobbe met een selectief chemisch bestrijdingsmiddel~~
- Afzagen en de stobbe afdekken met een plag
- ~~• Bladbehandeling (chemische bestrijding)~~
- Afmaaien opslag, 1 of meerdere keren per seizoen
- Ringen
- Doorplanten concurrerende schaduwsoorten

Amerikaanse vogelkers (prunus serotina)

Kenmerken

Bladeren:

breed lancetvormige, 5 tot 12 cm lange leerachtige bladeren

Bloemen:

De 0,5 tot 1 cm grote bloemen groeien in trossen.

Vruchten: bolvormige bessen worden tot ongeveer 1 cm groot.

Stam en takken: Een welriekende bast

bestrijdingsmethoden

Hakhoutsporen

Bijzondere elementen

Oude hakhoutsporen

Uw achtertuin is
groter dan u denkt

Aanlegwijzer takkenril

Ook snoeihout heeft nut

Houtwallen, singels en bosjes moeten worden gesnoeid. Laat het snoeihout niet liggen, maar voer het af of nog beter verwerk het in een takkenril. Vele dieren, maar ook planten profiteren ervan.

De lengte van een takkenril kan variëren van 3 tot 20 meter of zelfs nog langer. Dit is afhankelijk van de locatie en het beschikbare snoeihout. Creëer een takkenril door het snoeihout van groot naar klein op te stapelen. Stammen en dikke takken onderop, dunnere takken bovenop. Verwerk geen aangetast of ziek snoeihout in een takkenril.

Voor vogels en zoogdieren biedt een takkenril een goede

nest-, voedsel- en schuilgelegenheid. Amfibieën en reptielen vinden er een plek om te overwinteren. Daarnaast vormt het voor paddenstoelen, varens en andere plantensoorten een uitstekend verblijf met voldoende voedsel in het dode hout. Een takkenril kan op verschillende plekken worden aangelegd. Van een takkenril bij een houtwal profiteren soorten als winterkoning en wezel. De ringslang maakt gebruik van een takkenril langs een bosrand. Langs de sloot zijn de heggenmus, waterspitsmuis en hermelijn te vinden, terwijl bij een poel de gewone pad, kamsalamander en boomkikker ervan profiteren. Dichter bij de schuur of boerderij vinden de egel en huismus er een optimaal plekje.

Kijk voor meer informatie over aanleg en onderhoud van deze en andere landschapselementen op www.landschapoverijssel.nl/kennisbank

Bedankt!

Meer info? www.sgbdo.nl